D·N
25/10 1953

Frågetecken till nykterhetsdebatt

Den av Dagens Nyheter anordnade diskussion i nykterhetsfrågan som refererades i gårdagens tidning gav mycket av intresse. Deltagarna yttrade sig med energi, öppenhet och uppriktighet, och de stridande åsikterna kom därför fram med en klarhet och skärpe, som knappast har motsvarighet i den förut förda offentliga debatten om den sensate nykterhetskommittén betänkande. Men därmed är inte sagt att debatten gav någon bestämd vägledning åt de tveksamma och avvaktande. Tvärtom: de många frågeteckner blev för dem det centrala intrycket. Det sades av någon deltagare att lång erfarenhet av och gammalt intresse för dessa frågor måste vara de bästa kvalifikationerna för ett ställningstagande. Det är sakkunskapens ständigt upprepade krav på en särställning i debatt och beslut. Men som vanligt måste den kritiska reflexionen inställa sig att de sakkunniga är oense i allt, vare sig det gäller tolkningen av vunna erfarenheter, genomförbarheten av skilda läsningar eller själva den principiella inställningen. Att böja sig för sakkunskapen blir därför att hamna i den totala villfarelsen.

Redan den indelning av folket från alkoholsynpunkt som landshövding Gustav Andersson gjorde i sitt första stora anförande inger vissa tvivel. Hr Andersson ville ”ha mellan absolutister, måttliga eller tolerabla konsumenter och missbrukare. Konsekvensen av sig omedelbart: missbrukarna är det just ingenting att göra åt; absolutisterna behöver man inte bekymra sig om; de måttliga konsumenterna är på en gång farliga, eftersom missbrukarna här rekryteras, och påverkbara, eftersom de inte ännu är offer för lasten, och alltså gäller det att skärpa dem. Men frågeteckner inställer sig genast. Det finns inte, säger man sig omedelbart, någon sådan gräns mellan brukare och missbrukare som gör resonemanget befogat. Och det övervägande flertalet brukare riskerar inte — om man nu godtar uppdelningen — att bli missbrukare. Det är i själva verket en helt annan kategori som på en gång befinner sig i farozonen och möjligen kan hjälpas genom åtgärder och upplysning, nämligen en del brukare som tenderar till missbruk och en del ännu påverkbara missbrukare. Om denna enkla justering vidtas, blir hr Anderssons uppdelning av begränsad betydelse och kan under inga förhållanden tjäna som huvudargument för en bestämd problemlösning.

De mest aktiva deltagarna i denna debatt, och många av de mest aktiva deltagarna i nykterhetsdebatten över huvud, har sysslat med frågan sedan årtionden. Man kan inte komma från att deras synsätt är färgat av denna veteranmentalitet. Några såg i motboken ett värn mot det förhatliga förbudet, andra såg i motboken ett hinder för det åtråddda förbudet, åter andra fann i motboken (som här får tjäna som beteckning för hela restriktionssystemet) ett vapen mot missbruket eller mot både förbud och ”supfrihet”. Dessa attityder dröjer kvar, ofta nästan omedvetet. Nykterhetsdebatten tenderar att bli en motboksdebatt, och ordet motbok är laddat med gamla förhoppningar, olustkänslor och fördomar. Säkert låg det något väsentligt i fru Eva Hökerbergs antydan om att hos folk i gemen, framför allt yngre folk, denna koncentration på motboken — och över huvud på spritproblemet — är försvunnen, medan den finns kvar hos det gamla gardet av nykterhetsdebattörer.

En del vill ha bort motboken för att spriten skall bli fri, en del för att motboken anses öka spritkonsumtionen. Även om man konventionellt artigt utgår från att alla är nykterhetsvänner — ingen ståndpunkt hävdas numera utan det vidhängande påståendet att dess seger skulle göra folk nyktrare — har vi ju klart för oss att det är stor skillnad mellan de båda angivna grupperna, de motboksfientliga brukare och motboksfientliga nykteristerna. Då dessa riktningar i stor utsträckning mött varandra i och utanför nykterhetskommittén, måste man anta, inte att det är fråga om en oheilig allians i moraliskt förkastlig mening, men väl att dessa enighet inte ännlgen kan sträcka sig längre än till oviljan mot motboken. Någondera gruppen — åtminstone — måste ha räknat fel på lång sikt. Sådana koalitioner inger, såsom borgarrådet Bergvall underströk, oro därför att de samlar ”eld och vatten”, dvs. folk som i själva grundfrågan har de mest motsatta uppfattningar.

Då är England nykterhetskommittens drivande kraft, hävdade att han, alldeles oberoende av hur fortsättningen skulle bli, alltså oberoende av hur frågan om spritpriserna skulle lösas, var motståndare till motboken av nykterhetsskäl, blev man starkt övertygad om arligheten och sammanhanget i hans åskådning. Men hans förklaring att ingenting rubbat nykterhetskommitténs tes om motbokens farlighet för nykterheten var sannerligen inte lika övertygande. I en rad remissyttranden och andra framställningar har kommitténs slutsatser — vilka, som direktör Nelker erinnde, dragits av kommittén, närmast alltså av de Englund, inte av statistikerna — från sakkunnigt håll underkastats den hårdaste kritik. Här står påstående mot påstående. Det borde vara relativt lätt att få en verkligt auktoritativ utsaga på denna centrala punkt. För den som står utanför specialdiskussionen verkar det otroligt att motbokssystemet efter årtionden skulle suggerera till konsumtion; de gamla plattheterna om det svårdtkomligas tjusning kan vi inte nöja oss med. Självfallet är därmed inte sagt att motboken skall stanna kvar om den är oskadlig utan att vara nyttig: först och främst gäller det emellertid att klarlägga nykterhetskommitténs skäl för dess borttagande.

Frågan om spritpriserna höjning blev en annan huvudpunkt i debatten. Hr Englund utgick från att dyrlika höjningar, om de komme till stånd, skulle motiveras finanspolitiskt, inte nykterhetspolitiskt. Har vi inte här ännu ett exempel på schematisk och vilseledande uppdelning? Det är just därför att dessa höjningar för många ter sig tilltalande nykterhetspolitiskt som de så gärna förfäs med finanspolitisk motivering, det vet vi ju alla; för en del nykterhetsfolk måste samanhållningen vara total, eftersom beskattningen drabbar andra och samtidigt gör dem bittre och nyktrare. Enligt vår mening är denna metod förhatlig: den drabbar blott de fattigare folkgrupperna, och bland dem påverkar den starkast de personer vilkas spritbruk är ett enstängt och ofarligt nöje, som staten saknar all anledning att direkt eller indirekt förbjuda.

På centrala punkter återstår problem i fråga om erfarenheterna och deras värdering samt själva den principiella analysen. Flera av dessa problem borde kunna helt eller i huvudsak klaras upp bättre än vad hittills skett genom några skolade hjärnor från en yngre kreds, som inte fastnat i doktriner eller gamla stridsställningar. Det borde kunna ske på tid har inte använda sina begränsade förutsättningar inte hindrar arbetet. Den tiden har vi. Nykterhetskommittén har sutlit i åtta år, och svenska folket sitter inte i sjön.

Övertalning och våld

Frågan huruvida våld får tillgripas i samband med den s. k. övertalningsproceduren i Korea skall enligt ett AFP-telegram ha hänskjutits till UD av den svenske ledamoten av den neutrala repatrieringskommissionen, minister Stenström. Enligt samma källa skulle Stenström från UD ha begärt ”vidare instruktioner”. Den schweiziske delegaten Daemiker har redan förklarat att hans regering absolut vägrar att samtycka till några våldsmetoder. Däremot säga de kommunistiska medlemmarna, representerande Polen och Tjeckoslovakien, ha påyrkat användande av våld ”om alla andra metoder slår slint”.

Från UD upplyses nu att den tidigare telegramväxling som ägt rum mellan minister Stenström och UD ”ger full klarhet om att Stenström motsätter sig bruk av våld för att tvinga fångarna att införa sig till övertalningsproceduren”. AFP-telegrammet säges möjligen kunna hänföra sig till ett tidigare yttrande av minister Stenström. Några instruktioner till Stenström talas det över huvud taget inte om i UDs meddelande. Detta beror väl på att förfaringssättet vid övertalningsproceduren anses vara en fråga som helt regleras av ställningstagandet och faller utanför svenska regeringens kompetens.

De ”förhållningsregler för de neutrala staternas repatrieringskommission” som avtalades i samband med vapenvilan är fullkomligt entydiga, så entydiga att man har svårt att förstå vad som kan ha legat till grund för det av UD omnämnda ”tidigare yttrandet” av minister Stenström. Enligt förhållningsreglernas tredje paragraf får ”intet våld på person och ingen kränkning av deras (dvs. fångarnas) värdighet och självkvittning (’affront to their dignity or self-respect’) förekommna i någon form eller för något som helst ändamål”. Från kommunistisk sida tycks ha hänvisats till en annan paragraf enligt vilken ingenting av vad som stadgas i paragraf tre får uppfattas så att det skulle kunna ”hindra repatrieringskommissionen från att utöva sina legitima funktioner” vid kontrollen av fångarna. Men det kan givetvis aldrig komma på fråga att detta skulle innebära någon tillåtelse att begagna våld om, som kommunisterna uttrycker det, ”alla andra metoder slår slint”.

Gränserna — de från demokratisk synpunkt oeftergivliga gränserna — för kommissionens legitima funktioner är klart angivna i paragraf tre. En annan sak är att hela övertalningsförfarandet synes vara förfelat, att det är en kompromiss som bortser från möjligheterna att handskas med desperata människor.

De fackliga valen bland metallarbetarna

I Göteborg visar fortsatt tillbakagång för kommunisterna. Valen till Metalls avtalskonferens ledde till att socialdemokraterna lade beslag på alla platser. Det har emellertid skett förut — kommunisterna förlorade sin representation för flera år sedan. Men denna gång toppade de flera av sina starkaste fästen. Vid Volvo, där kommunisterna tidigare hade en stark ställning, fick de nu mindre än tredjedelen av rösterna. Vid Eriksbergs varv blev det ombytta roller med kommunisterna i minoritet. Lindholmens varv var det enda företag som de lyckades hålla — med åtta rösters övervikt. Avtalsvalet räknas som det sämsta från kommunistsynpunkt på över tio år. Omedelbart efter rysk-tyska pakten och finska vinterkriget var reaktionen mot den ryska agenturen något starkare.

PRESSGRANNAR

Med ändrets ekonomi går det bättre än väntat, förklarar finansministern. Andå blir skatterna högre och högre. Till nästa år har vi att vänta en höjning av skatterna på sprit och tobak. Men kan vara svårt klöre på att skattehöjningen avvägas så att nyandet inte störjas, utan tvärtom får göra tjänst som en värdefull inkomstkälla, säger Handelstidningen (fp). Och avvägningen mellan olika skatteformer blir liksom nyktertheten på sin höjd en ändringsfråga.

Hr Skölds uroskt för denna fiskaliska företagsamhet är att statskassan behöver pengar. . . Alla påminner om att en skattesänkning tvärtom borde ställa på dagordningen tillsammans med att oppositionen får skylla sig själv eftersom den varit med om att göra utgifterna. Denna dialektik må gälla för ved den kan, den blir i alla händelser fullt giltig endast under förutsättning att regeringen haft oppositionens stöd i sin ekonomiska politik, vilket inte är fallet.

Vid normal produktionsökning stiger statsinkomsterna så mycket att utrymme borde kunna beredas både för nödvändiga utgiftsökningar och en nyttig skattelindring. Operationen har genomförts i det ena eller det andra av de f. d. krigförande länderna. Att den vinkar i den av omständigheterna gynnade Sverige. Ja, här rentav står över i sin motsats, vittnar anslagen om dålig hushållning eller om en onaturlig kärlek till höga skatter.

Eller bådadera. Att det nu skall dras ett nytt varv på skatteskruven finner Östergötlands Dagblad (fp) ytterst olyckligt och ofullständigt motiverat:

Något hade varit uteslutande dyrtert om inte även vid sammankomsten hos grosnisterna andra uppfattningar än hr Skölds uttalats. Det framgår t. ex. på att hr Skölds hittillvarande kollega och partivän fått fram en tjugotrettiq skattesänkning från nästa årsskifte och har planer på att ta ännu ett steg på denna väg. Det skuv för att stimulera riskvilligt kapital till en ytterligare expansion av näringslivet. Med ett expanderande näringsliv följer ökade sysselsättningar för hela folkhushållet — det är på den vägen som vi bör de största utsikterna att vinna in i våra för stort tillskurna kläder.

Optimisten vill i hr Skölds flera gångar uttalade förhoppning om lägre skatter i framtiden se ett tecken på att skattelindrandet trots allt är på retur även här.

”Framtiden” är en skalk. De ledande socialdemokraterna är naturligtvis tillräckligt omständssamma för att alltid vinka med skattesänkning i en obestämd framtid, även om de skulle få behålla och öka de dryga skatteöverdrerna i hundra år. Sådana ”löften” kostar dem ingenting, är ingenting värda. Det är bara ord — det billigaste av allt.

Om televisionen i vårt land skall byggas på reklamgrund eller ej är en ännu obevarad fråga. Starka skäl talar för ytterstå försiktighet, anser Arbetarbladet (s). Man har hållit förmarksklimara borta från reklamfilm, och om det är möjligt bör samma princip gälla för TV.

I alla händelser bör TV-utredningens beräkningar och förslag avvaktas innan man skrupt sär in på reklaminjen enligt det privata konsortiets projekt. Vad kommunikationsminister Sven Andersson nu har att ta ställning till är därför inte endast för eller mot en kortfristig koncession, utan i själva verket för eller emot en reklambaserad television. Att först låta privata företag och organisationer satsa miljoner och sedan kasta ut dem vore föga honnett.

Erfarenheterna från Amerika talar mot reklamen i televisionen . . . Vad man vill hoppas är att konsortiets framställ skall stimulera och driva på televisionens intåg i landet. Säger regeringen nej till konsortiets hemställan, får den samtidigt en sturk moralisk förpliktelse att av eget initiativ skynda snabbare i förhållningen.

Den sista synpunkten understrykes i flera tidningar. Svenska Dagbladet (h) framhåller att när regering och riksdag skall fatta beslut bör vikt definitivt till följd av de stora anläggningskostnaderna, vilka icke kan göras om det kallas provisorisk, i realiteten skall bli permanent. Vid valet mellan de två systemen måste också konsekvenserna för radions del uppmärksammas.

En kommersialiserad TV skulle, liksom en kommersialiserad radio, oundvikligen sänka programnivån på ett sätt, varpå ämnesområde efter ämnesområde exempel . . . Televisionen kommer i Sverige, liksom annorstädes, att påverka arbete och fritid, folkupplysning och folkstyrelse. Det kan bli ett redskap till kulturell vickelse om intresset underhållning men också till förflackning och fördumning.

Så mycket viktigare, tillfogar tidningens, att beslutet om principet och formen fattas med insikt om dess betydelse för årtionden framåt.

Finska folkpartiet har särskilt beskyllts för bristande borgerlighet, ”samgroendism” och avsaknad av klara linjer. Många inte de flesta av dessa tillvitelser får tas som tecken på en tilltagande irritation över att en finsk socialliberal center nu hålter på att tränga sig fram, inpassad av sig skribent. Kurt Westerholm, i Nya Argus:

Det är just en socialliberal linje partiet har följt i sin konkreta politik. Det har hållit fast vid barnbidragen och det har haft tillräckligt många när riksdagen hemställt om ett hälsovårdsministerium, för att ta ett par syfigen aktuella exempel. En finsk liberalism av modernt snitt har man länge väntat på. . . Det är klart, att socialliberalismen på finskt håll inte från början kan vara fix och färdig och ha t. ex. det ohlinska snittet på sin politiska uniform. Därtill är det politiska klimatet hos oss betydligt bistrare än i Sverige. Men det borde stå utom allt tvivel, att vi på finskt borgerligt håll behöver ett parti, som målmedvetet och i handling arbetar för kretser, som i det moderna samhället alltför ofta kommit i en undanskymd position, för tjänstemän, småföretagare och hela den stora heterogena grupp, som brukar kallas medelklass.

Mot en sådan bakgrund kan man se kommunalvalets resultat. Det var den nya senare, socialdemokraterna och finska folkpartiet, som gick fram. Det är att hoppas att vi småningom skall komma därhän att en liberal socialdemokrati och en social liberalism skall kunna rycka varandra händen över den meningslösa klyfta som man på många håll med alla krafter vill upprätthålla och fördjupa:

Svensk politik i Finland bör också ställas in mot denna bakgrund. Många svenska kretsar har ett intryck av, att partiet just nu håller på att spela bort sig genom en konturlös allroundpolitik, som inte lämnar rum för klara ståndpunktsingivanden. Man kräver en mer bestämt markerad linje, tydligare opinionsuttryck. Att välja den linjen bör egentligen inte vara svårt. Härvid kan den nya grossisten och välmjelse av samarbetet med agrarerna inte få bli allena dominerande. Folkpartiets sammansättning predestinerar det till en ställning i centrum och den omständigheten borde nu tydligare understrykas.

I det politiska livets dynamik bör svensk politik få kontakt med de åskådningar, som representerar den naturliga utvecklingen. En sådan linje bör också bättre än den nuvarande kunna kombineras med rimligt hänsyntagande till olika grupper av svenskar och är därför den, som på längre sikt medför det största gagnet också för svenskheten som helhet.

Professorsförslag.

Större akademiska konsistoriet beslöt på fredagen att på förslag till professorsämbetet i fysiologi vid Lunds universitet bland sex sökande första rummet uppföra laboratorchefen docenten Nils Emmelin, Lund, i andra docenten Anders Lundberg, Stockholm, och i tredje laboratorn Björn Folkow, Göteborg.

— Medicinska fakulteten vid Uppsala universitet föreslår till sakkunnig vid tillsättandet av den lediga förklarade professuren i radiopatologi vid Karolinska institutet professorerna Jan Mellgren, Göteborg, Nils Ringertz, Stockholm, och Folke Linell, Lund.

DAGENS NYHETER
TEGELBACKEN, STOCKHOLM 1
Telefon 22 40 00
för riksomtal: 22 40 30
Telegramadress: Dagnyheter
Postgiro 1 1616 (för annonser) nummer 1 1617 (för prenumeration)
Chefredaktör: Herbert Tingsten (Träffas skärast kl. 12.30—14.30)
Politisk huvudredaktör: Leif Ahlberg
Redaktionschef och ansvarig utgivare: Sten Hedman
Dagens Nyheters Aktiebolag: Värkst. direktör: Helge Hedbom
PRENUMERATIONSPRISER (t. o. m. 1 augusti 1953
A — Stockholmsupplagan
Stor-Stockholm Övriga tidningsområde landet
Månad ..... kr. 6.00 5.—
Kvartal ..... » 18.— 17.50
ANNONSPUBLISTA
daterad 1/1 1953 tillhandahålles på begäran.
Dagens Nyheters tryckeri, Stockholm 1953.

Denna vecka
Moderna svenska mattor
Handvävda nöthårsmattor – en förnämlig representant för svensk mattkonst
Svenska sniljemattor med elegans och slitstyrka
Lugna harmoniska mönster, underbart välstämda färger utmärker våra moderna mattor
PRISEXEMPEL:
70/140 cm. .... Kr. 52:—
90/160 „ .... „ 132:—
90/180 „ .... „ 149:—
90/220 „ .... „ 184:—
140/200 „ .... „ 258:—
170/240 „ .... „ 370:—
200/300 „ .... „ 550:—
Se de just inkomna vackra nöthårsmattorna och välj ut den som bäst smälter in i Er egen miljö — välj medan urvalet är stort!
Den svenska handslöjdsmattan bygger i konstnärligt avseende på en lång, förnäm tradition. Dess diskreta färg- och formspråk, dess fasta, jämna yta och dess goda ”golvegenskaper” har gjort den omtyckt bland kunder med stora anspråk. Priserna är dessutom ovanligt låga.
Öm, billig och verkligt slitstark samt stimulerande med sina rena färgytor är också den svenska sniljemattan. Den är behaglig att gå på och lätt att placera. Finns såväl mönstrad som enfärgad i guld, rött, grått, grönt etc. En hållbar, förnämlig matta till överkomligt pris.
PRISEXEMPEL:
67/120 cm Kr. 66:—
90/160 „ „ 135:—
135/190 „ „ 210:—
165/235 „ „ 315:—
195/285 „ „ 455:—
250/350 „ „ 715:—
Har Ni mattproblem? Vänd Er till våra experter, som gärna står till Er tjänst med anvisningar och råd.
RINGSTRÖM & KHAN
SVEAVÄGEN 32 VID CENTRUM Tel. 23 11 55

© Tingstensamlingen Publicerad med tillåtelse av Dagens Nyheter AB.